

ваних знущань. Тут Ф.І.Ревай зустрів Євгена Шерегія, Степана Папа, Андрия Ворона, лікаря Петра Ключка та ін. Повернувшись до Хуста, Ф.І.Ревай тут жив і працював, але політичною діяльністю не займався.

Після визволення Закарпаття в грудні 1944 р. Ф.І.Ревай арештувала радянська контррозвідка «Смершу» і без суду відправила в табір м.Снакієво Донецької області, де він у 1945 р. помер. Так закінчилося життя одного з провідних борців за незалежність України, громадського діяча і патріота. Шкода, що державні органи (служба безпеки, прокуратура і суд) не змогли досі реабілітувати Ф.І.Ревай.

РЕВАЙ ЮЛІАН ІВАНОВИЧ (1899-1979)

Юліан Ревай був одним з найпопулярніших політичних діячів Карпатської України. Педагогічні здібності перепліталися з активною політичною діяльністю протягом усього міжвоєнного періоду. Юліана Ревай справедливо вважають одним з творців Карпато-Української держави.

Майбутній міністр Карпатської України народився 1899 р. в селі Мирча на Березнянщині. Початкову освіту здобув в школах Мирчі та Костьової Пастілі, після чого закінчив Ужгородську гімназію. В двадцятих роках Ю.Ревай організував у Мукачеві Соціал-Демократичну Партію. Через деякий час він став членом президії цієї партії, обирався депутатом чехословацького парламенту від соціал-демократів краю (1935-1938 рр.). Відомий зарубіжний дослідник П.Р.Магочій відзначав, що Ю.Ревай «був членом парламентської групи, що вела з чехословацьким урядом переговори про автономію (1938), редактором політичної газети «До перемоги» (1935-1936) і заступником голови урядової секції «Русско-української Центральної народної ради» (1938)». До цього додамо, що Ю.Ревай був не тільки заступником, але й головою УЦНР. Протягом 20-30 років Ю.Ревай виконував обов'язки секретаря Педагогічного товариства, редагував газету «Учитель», працював шкільним інспектором. Навіть пізніше, коли політична робота забиратиме в нього багато часу, Ю.Ревай буде активним діячем освітнього руху в краї. Його перу належать праці «Русько-мадярська термінологія» (1923, у співавторстві), «Мадярьсько-руський словарь» (1928, у співавторстві), «Довкола автономії Підкарпатської Русі» (1936) та ін.

5 липня 1938 р. Ю.Ревай виступив з промовою «Нема тої сили, яка б могла відобрати від наших дітей українські підручники». «Українці не бояться жодного плебісциту відносно мови, — говорив він, — але хай він буде переведений на підставі регулярних приписів, що мають моральну основу, допускають публічну контролю й знеможливають і чотириразову корекцію». Ю.Ревай відкинув твердження, що плебісцит у мовному

питанні є демократичним: «в демократії, що правдиве, правильне, не рішає більшість, але наука й моральність». Про русофільські підручники він однозначно заявив, що «велика перемога Сабової граматики означає не лише повну моральну поразку, але прямо розгром русского табору й нечуване розз'єднання, бо є він розбитий на якихось шість піднапрямків» [60, 1938, 8 лип.].

9 липня 1938 р. Ю.Ревай одержав від прем'єр-міністра Чехословаччини М.Годжі запрошення на обговорення справи відносно автономії. Зустріч відбулася 14 липня. М.Годжа висловив бажання, щоб у справі автономії представники політичних партій порозумілися і діяли спільно. На думку чехословацького прем'єра, «опозиційні партії мають прилучитися до їхньої акції». 27 липня М.Годжа заявив Ю.Реваю і Л.Бачинському, що вибори до Союму можуть відбутися вже цього року (1938 р. — авт.). Переговори між представниками українського напрямку в краї і урядом Чехословаччини тривали аж до жовтня 1938 р. Відомо, що чергова зустріч між М.Годжею і Ю.Реваєм відбулася в Празі 5 жовтня 1938 р. Юліан Ревай знаходився в курсі всіх політичних подій того часу. 20 жовтня 1938 р. він дав інтерв'ю німецьким журналістам, в якому відзначив: «Уповноваження влади Підкарпаття є однакове з уповноваженням влади Словаччини. Найголовнішим нашим завданням є впорядкування границі з Мадярщиною, яке тепер проводиться. Вірю, що знайдемо розв'язку, яка буде відповідати інтересам Підкарпаття й Мадярщини. Мадярщина стоїть на принципі самовизнання й влада Підкарпаття в границях можливості хоче це задовольнити. Але мадярська влада мусить взяти під увагу географічні відносини й комунікаційну сітку» [60, 1938, 20 жов.]. Однак, пізніші події довели, що долю кордонів вирішував не уряд Карпатської України, а «сильні світу цього». Оптимістично Ю.Ревай був настроений під час зустрічі з редактором Німецького Інформаційного Бюро Карлом Арійо і кореспондентом «Націонал Цайтунг» Г.Меркеном (23 жовтня 1938 р.).

Уряд гортистської Угорщини вів антиукраїнську та античеську пропаганду, агітацію з приводу проведення плебіситу, засилав банди терористів. 26 жовтня 1938 р. Ю.Ревай був присутній на засіданні УЦНР, де підтримав прагнення її членів виступити проти плебіситу, відстоював принципи федерації народів у Чехословацькій державі. Засудив він також необгрунтовану угорську пропаганду. Даючи інтерв'ю представникові Німецького Інформаційного Бюро, Ю.Ревай відзначив: «Ворожа пропаганда поширює сплетні, що в Карпатській Україні є переслідування на політичному чи релігійному тлі, зокрема переслідування православного населення. Ці чутки — видумані. В Карпатській Україні немає ніяких переслідувань. Всі громадяни, без різниці політичної переконаності чи релігійної приналежності — є рівні перед законом» [60, 1938, 28 жов.].

1 грудня 1938 р. М.Годжа і генерал Я.Сирови повідомляли Реває: «Панс

после Ревай, прийнявши демісію цілої чехословацької влади, звільняю Вас з уряду міністра Підкарпатської Русі... Іменую Вас членом влади Підкарпатської Русі». В часи автономії Ревай став міністром торгівлі і громадських робіт в кабінетах А.Бродія і А.Волошина, був автором законопроекту про автономію краю, представляв автономний край на переговорах про економічне співробітництво з Німеччиною, був обраний послом Союму, призначений прем'єр-міністром і міністром закордонних справ останнього уряду.

Ю.Ревай користувався величезним авторитетом в народі. «Розгляньтесь по присутніх, — повідомляла «Нова свобода» про виступ Ю.Реває на з'їзді «Учительської Громади», — зору його не видно, але блищать скла окулярів. Буря оплесків. Говорить залізною логікою. Здається, немає людини, яка б його виводів змогла заперечити. Притім ясний й одвертий, та щирий, імпонує. Навіть єпископ Олександр очевидно задоволений його логічними виборами». Його всюди радо зустрічали, уважно слухали. 24 жовтня 1938 р. Ю.Ревай повертався з Солотвина, де відвідав копальні, й зупинився у Вонігові, «де на вістку, що їде перший український міністр зібралося буквально ціле село, старі й молоді, діти і дорослі, які уладили міністри бурхливі овації» [60, 1938, 24 жов.].

Українська преса Східної Галичини теж високо оцінила Ю.Реває. Львівський часопис «Новий час» 10 жовтня 1938 р. констатував: «Привабливість у складі цього уряду загальновідомих постатей — активних українських діячів-політиків: о.Августина Волошина й посла до пражського союму Юлія Реває — для нас найкраща запорука, що керма подій і життя буде в надійних і досвідчених руках». «Міністри о.Волошин та Ю.Ревай, — повідомляла львівська газета «Діло» (1938. — 11 жовтня), — державні й випробувані українські діячі, які не потребують національної легітимізації».

Після поразки визвольних змагань Ю.Ревай, разом з деякими членами уряду Карпатської України, емігрував за кордон. Деякий час проживав у Словаччині. В липні 1939 р. брав участь у переговорах з Проводом Українських Націоналістів (Венеція), на яких було прийнято документ про співпрацю. В 1945 р. емігрував до Німеччини, а в 1948 р. до США, де став директором кредитного товариства, начальником канцелярії Українського конгресового комітету, директором Українського інституту і Карпатського дослідного центру, який сьогодні носить його ім'я. Юліан Ревай помер в 1979 р.

Із вищесказаного видно, що Юліан Ревай вніс вагомий вклад у розбудову Карпато-Української незалежної держави, очолюючи найвідповідальніші напрямки діяльності в його уряді. Прийшов час написати фундаментальну біографію цього видатного політика, педагога і громадського діяча краю.